

EEN DUURZAAM PREVENTIEBELEID

Aan de slag met preventiematrices voor het overzichtelijk maken van beschikbare activiteiten en interventies per doelgroep binnen jouw gemeente.

Nederlands
Jeugdinstituut

Rijksinstituut voor Volksgezondheid
en Milieu
Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

Een duurzaam preventiebeleid

Wil je ook aan de slag met het duurzaam preventiebeleid? De preventiematrix helpt bij het overzichtelijk maken van de activiteiten en interventies die er in jouw gemeente al zijn voor verschillende doelgroepen. Daarbij maakt het ook meteen inzichtelijk welke onderwerpen of doelgroepen nog aandacht behoeven. De matrix kan op meerdere manieren worden gebruikt door gemeenten en/of professionals al dan niet samen met burgers.

De preventiematrix

Met het invullen van de preventiematrix wordt duidelijk welke *interventies* in de gemeente worden ingezet om problematiek te voorkomen en aan te pakken. Daarbij kijken we naar de problematiek waarmee gemeenten zich geconfronteerd zien (laatste kolom); de problematiek is geclusterd in 'gezondheid', 'veiligheid' en 'kansrijk/participatie'. Door preventief in te zetten op deze problematiek hoop je te realiseren dat de gewenste situatie wordt bereikt (eerste kolom). Omdat de problematiek voor verschillende doelgroepen anders is, zijn er drie matrices gemaakt, namelijk voor jeugd (0-18 jaar), volwassenen (18-67 jaar) en ouderen (67+).

Om problematiek aan te pakken heb je een parallelle strategie nodig langs drie sporen:

- inzet op de aanpak van de problematiek bij mensen (geïndiceerde preventie)
- inzet op ondersteuning van mensen met risicofactoren voor het krijgen van het probleem om te voorkomen dat de problematiek zich bij hen gaat voordoen (selectieve preventie)
- inzet op beschermende factoren bij mensen zonder bekende risicofactoren of problemen om te voorkomen dat mensen risicofactoren gaan ontwikkelen en later mogelijk het probleem krijgen (universele preventie).

Met dit samenhangend driesporenbeleid zet de gemeente in op **duurzame preventie** en kan op termijn de omslag naar de voorkant worden gemaakt (meer gezonde mensen en minder mensen met risicofactoren voor het ontwikkelen van) problemen. Door het invullen van de matrix kun je je beleidsdoelstellingen formuleren of aanscherpen; de beleidsdoelstellingen kunnen echter ook het vertrekpunt zijn bij het invullen van de matrix.

Voordat je aan de slag gaat met de preventiematrix is het van belang na te gaan welke basisvoorzieningen er al in de gemeente aanwezig zijn en waarop je kunt voortbouwen (bij de matrix jeugd zijn dit bijvoorbeeld werkwijzen waarbij professionals het kind in hun context zetten, het basispakket JGZ en basisvoorzieningen zoals kinderopvang, school en speeltuin).

WERKBLAD: HOE WERK JE MET DE PREVENTIEMATRIX?

Er zijn meerdere manieren om de preventiematrix te gebruiken. Daarbij zijn de volgende aspecten en stappen van belang.

Keuzes vooraf

1. Wat is je doel?

Bepaal vooraf je doel: wat wil je in een bijeenkomst met relevante partijen bereiken?

2. Welke doelgroep kies je?

- Jeugd
- Volwassenen
- Ouderen

3. Thema's en wijken

Bekijk de thema's die in de linker en rechter kolom worden genoemd. Zijn dit ook de thema's die in jullie gemeente belangrijk zijn? Zo nodig, kunnen extra thema's worden toegevoegd of worden uitgelicht. Breng een prioritering aan. Je kunt de matrix gemeentebreed of op wijkniveau uitwerken. Daarbij kun je wijkprofielen gebruiken of <https://www.waarstaatjegemeente.nl/>

4. Wie betrek je?

- Gemeente: Beleidsmakers, innovatiemanagers
- Professionals/sectoren: Jeugdhulpverlener, maatschappelijk werker, verpleeghuizen, scholen, opvang, sociale (wijk)teams, CJG, JGZ, huisartsen.
- Doelgroep: cliënten, mantelzorgers of burgers.

5. Oefenen

Het werkt prettig als je de matrix eerst een keer gebruikt met je collega's in de gemeente om zo ook de vraagstelling voor de bijeenkomst met de andere partijen helder te krijgen.

WERKBLAD: BENODIGDHEDEN

Uitnodiging

Zorg voor goede communicatie in de uitnodiging over het doel en het programma.

Deelnemers

- Nodig deelnemers uit die samen de preventiematrix gaan invullen.
- **Tip:** Vraag deelnemers die op de hoogte zijn van activiteiten en interventies rondom preventie vanuit hun organisatie of expertise.

	3 preventiehoeken			Evaluatie
	Individuele preventie	Organisatie	Arbeidsomstandigheden	
Gezondheid				Gezondheid
Veiligheid				70% veiligheidsmaatregelen
Participatie				Participatie

Werkbladen

- Geprinte versies van de matrices per doelgroep voor de drie deelgebieden (gezondheid, veiligheid en kansrijk/participatie).
- **LET OP:** op een groot formaat, afmeting flipoverpapier

WERKBLAD: WERKWIJZE PREVENTIEMATRIX

Stap 1: Uitleg werkwijze

Begin met een korte inleiding waarin het doel en de opbouw van de matrix wordt uitgelegd. Benoem daarbij de verschillende niveaus van preventie en de thema's.

Tip: gebruik de inleiding van dit document.

Stap 2: Post-its plakken

Vraag de deelnemers welke *interventies van bewezen waarde* zij kennen of toepassen. Zij schrijven elke interventie op een post-it. De deelnemers plakken vervolgens hun post-its op de desbetreffende plaats in de matrix.

Stap 3: Bespreek het overzicht

In een oogopslag wordt duidelijk wat er is en waar nog er nog niets is. Maar dit zegt nog niet alles. Als een cel vol hangt met post-its wil dat nog niet zeggen dat er teveel wordt aangeboden of dat de goede dingen worden gedaan; dat vraagt nadere analyse. Vragen zijn bijvoorbeeld: Wat mist er nog? Zijn alle organisaties uit het veld aanwezig? Wat zijn belangrijke thema's? Sluiten de interventies op elkaar aan?

Vraag tenslotte: Is er nog een verdiepingsslag nodig? Het kan ook zijn dat er een verdiepingsslag moet worden gemaakt, bijvoorbeeld naar het aanbod per levensfase (bijvoorbeeld bij kinderen/ jongeren) of per thema (alle organisatie die betrokken zijn bij preventie van overgewicht).

Tip: Denk van tevoren goed na over de vragen. Niet alles kan in één keer. Wat wil je er uit halen? Vraag goed door.

Stap 4: Afronding en vervolg

Beslis samen wat het vervolg is. Zijn er nog verdiepingsslagen te maken? Zijn er nog organisaties die misten tijdens de bijeenkomst? Misschien moet je een volgende bijeenkomst plannen over één van de thema's specifiek? Moeten mensen online nog aanvullen? Bedenk wat de opties zijn en op welke termijn dit gewenst is.

Zoek je zinvolle aanpakken kijk dan ook eens in de landelijke databanken en verzamelsites:

NJi

<http://www.nji.nl/nl/Databank/Databank-Effectieve-Jeugdinterventies>

Movisie

<https://www.movisie.nl/effectieve-sociale-interventies>,

Vilans

<http://www.vilans.nl/databank-interventies.html>

RIVM

<https://www.loketgezondleven.nl/leefstijlinterventies/interventies-zoeken>

Kenniscentrum Sport

<https://www.netwerkinbeweging.nl/interventies>

Platform 31

<http://www.watwerktindewijk.nl/>

Integraal werken in wijk

<https://www.integraalwerkenindewijk.nl/>

Blik op werk

<http://www.werkhoezithet.nl/>

NCJ

<https://www.ncj.nl/themadossiers/vernieuwing/preventieagenda/>

TOTSTANDKOMING VAN DE MATRIX

Door de transitie van taken van rijksoverheid naar gemeenten zijn gemeenten verantwoordelijk voor de uitvoering van veel wetten. Gemeenten zijn daarbij o.a. op zoek naar manieren om preventie vorm te geven. Wat is preventie, hoe kan ik preventie in mijn gemeente vorm geven en hoe kan ik er op sturen? Op verzoek van VWS/VNG heeft een landelijke werkgroep bestaande uit kennisinstituten, gemeenten en werkplaatsen sociaal domein daarover nagedacht. Zij ontwikkelden een concrete aanpak, de preventiematrix. De matrix helpt bij het maken van keuzes zoals, voor welk probleem wil je preventie inzetten? Wat zijn daarbij de werkende principes? Wat is er al in de gemeente? Wat behoeft nog meer aandacht?

Betrokken bij deze werkgroep waren: NCJ, NJi, Pharos, Movisie, Vilans, Trimbos- instituut, RIVM, GGD GHOR Nederland, Gemeente Zeist, gemeente Leiden, gemeente Groningen, Gemeente Alkmaar, gemeente Zaanstad, Werkplaatsen Sociaal Domein (In Holland Haarlem), Hoge School Leiden, KJP, VOBC.

De matrix is tot stand gekomen in de volgende stappen.

1. Werkgroep waarbij de grote lijnen zijn uitgezet.
2. Werkgroep die aan de slag is gegaan met het concretiseren van de matrix
3. De matrix is getest in de gemeente Zeist en op basis van de feedback aangepast; vervolgens is de matrix in een aantal andere gemeenten getest en door de werkgroep aangescherpt
5. Werkgroep heeft de matrix aangevuld en aangescherpt.
6. De matrix wordt op dit moment (november 2017) getest in de praktijk

Gebruikt u deze matrix in uw gemeente, geef dan uw feedback s.v.p. terug aan Marga Beckers (mbeckers@ncj.nl), voorzitter van de landelijke werkgroep. Met uw feedback wordt de preventiematrix weer doorontwikkeld en zal de bruikbaarheid voor de praktijk verbeteren.

Als u vragen heeft over het gebruik van de matrix kunt u ook contact opnemen.

PREVENTIEMATRIX: JEUGD DEEL GEZONDHEID

		3 Preventieniveaus			Probleem
		mensen zonder bekende risicofactor(en) / probleem	mensen met risicofactor(en)	mensen met een probleem	
GEZONDHEID	Gewenste situatie				
	Gezond gewicht				Obesitas
	Mentaal welbevinden				GGZ problematiek / angst / depressie
	Gezonde leefstijl				Verslaving

Is de basis op orde? Goede infrastructuur van scholen, opvang en speeltuinen. Overstijgende werkwijze om het kind in de context te zien: SamenStarten, Gezamenlijk Inschatten van Zorgbehoeften (GIZ- methodiek), SPARK, etc.

PREVENTIEMATRIX: JEUGD DEEL VEILIGHEID

		3 Preventieniveaus				
V E I L I G H E I D	Gewenste situatie	mensen zonder bekende risicofactor(en) / probleem	mensen met risicofactor(en)	mensen met een probleem	Probleem	
		Veilige hechting / veilige thuissituatie				Kindermishandeling / huiselijk geweld
		Positief ouderschap / veilige thuissituatie				Vechtscheidingen
		Veilige school / veilige internetomgeving				Pesten
		Veilige omgeving / Pro sociaal gedrag				Jeugdcriminaliteit
		Sociale uitsluiting / pro sociaal gedrag / zingeving				Radicalisering

Is de basis op orde? Goede infrastructuur van scholen, opvang en speeltuinen. Overstijgende werkwijze om het kind in de context te zien: SamenStarten, Gezamenlijk Inschatten van Zorgbehoeften (GIZ- methodiek), SPARK, etc.

PREVENTIEMATRIX: JEUGD DEEL KANSRIJK

		3 Preventieniveaus			
		mensen zonder bekende risicofactor(en) / probleem	mensen met risicofactor(en)	mensen met een probleem	Probleem
K A N S R I J K	Gewenste situatie				
	Positief opvoedklimaat in alle leefomgevingen van het kind				Tekortschietend opvoedklimaat in de leefomgeving van het kind
	Opgroeien met voldoende materiele middelen				Opgroeien in armoede
	Optimale schoolloopbanen				Schoolverzuim / schooluitval / thuiszitters
	Sociale cohesie / participatie kwetsbare groepen				Sociale uitsluiting / beperkte zelfredzaamheid kwetsbare groepen

Is de basis op orde? Goede infrastructuur van scholen, opvang en speeltuinen. Overstijgende werkwijze om het kind in de context te zien: SamenStarten, Gezamenlijk Inschatten van Zorgbehoeften (GIZ- methodiek), SPARK, etc.

PREVENTIEMATRIX: VOLWASSENEN DEEL GEZONDHEID

		3 Preventieniveaus			Probleem
		mensen zonder bekende risicofactor(en) / probleem	mensen met risicofactor(en)	mensen met een probleem	
GEZONDHEID	Gewenste situatie				
	Gezondheid / omgaan met verminderde gezondheid				Chronische ziekten
	Gezonde leefstijl				Verslaving/ overgewicht
	Mentaal gezond				Angst/ depressie

PREVENTIEMATRIX: VOLWASSENEN DEEL VEILIGHEID

		3 Preventieniveaus			Probleem
		mensen zonder bekende risicofactor(en) / probleem	mensen met risicofactor(en)	mensen met een probleem	
VEILIGHEID	Gewenste situatie				
	Veilige thuissituatie				Huiselijk geweld
	Veilige thuissituatie				(Vecht)scheiding
	Veilige sociale woonomgeving / pro sociaal gedrag				Pesten / uitsluiting
	Zorgtaken in balans				(Mantel)zorg

PREVENTIEMATRIX: VOLWASSENEN DEEL PARTICIPATIE

		3 Preventieniveaus			Probleem
		mensen zonder bekende risicofactor(en) / probleem	mensen met risicofactor(en)	mensen met een probleem	
PARTICIPATIE	Gewenste situatie				
	Leven met voldoende materiele middelen				Leven in armoede
	Zelfmanagement / in regie				Beperkte zelfredzaamheid
	Zingeving				Gevoel van zinloosheid
	Voldoende betekenisvolle sociale contacten				Eenzaamheid

PREVENTIEMATRIX: OUDEREN DEEL GEZONDHEID

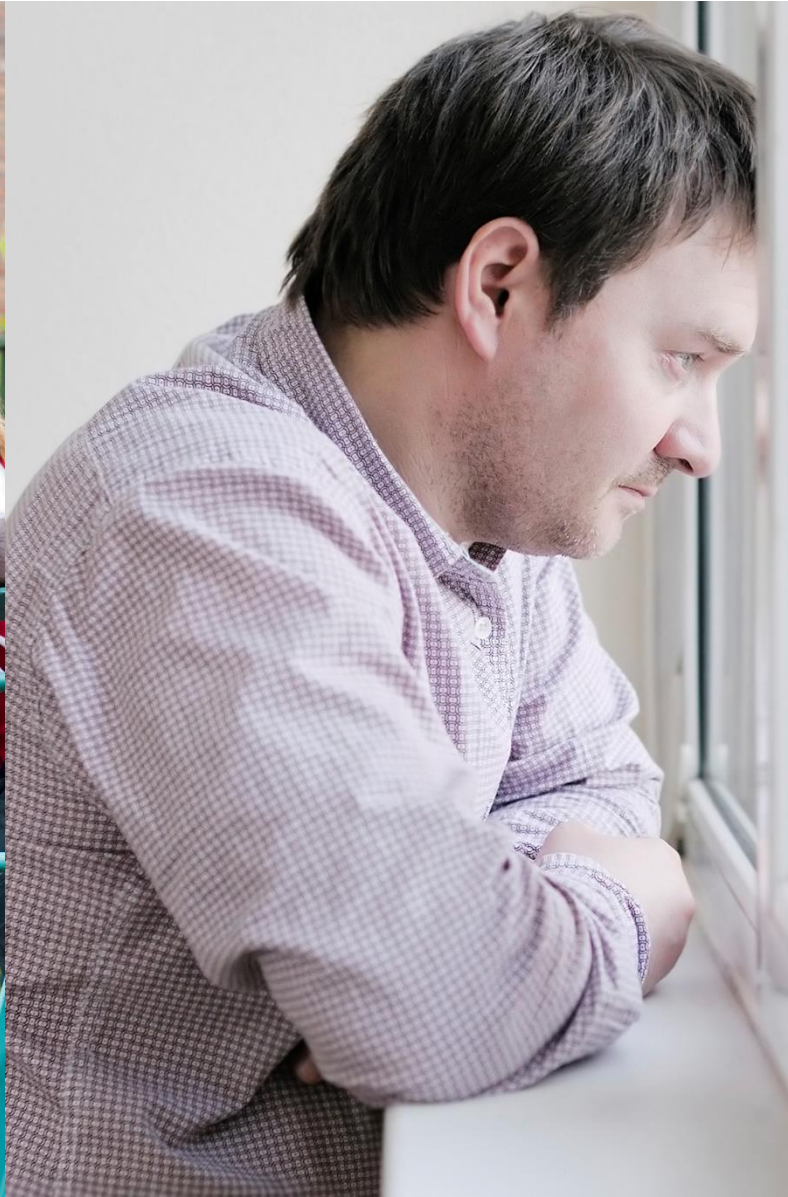
		3 Preventieniveaus			Probleem
		mensen zonder bekende risicofactor(en) / probleem	mensen met risicofactor(en)	mensen met een probleem	
GEZONDHEID	Gewenste situatie				
	Gezond gewicht				Obesitas
	Mentaal gezond				Angst / depressie
	Gezonde leefstijl				Verslaving/ alcohol/ on gezond eten
	Vroegsignalering dementie				Late signalering dementie

PREVENTIEMATRIX: OUDEREN DEEL VEILIGHEID

		3 Preventieniveaus			
		mensen zonder bekende risicofactor(en) / probleem	mensen met risicofactor(en)	mensen met een probleem	Probleem
VEILIGHEID	Gewenste situatie				
	Veilige thuissituatie				Huiselijk geweld / financiële uitbuiting/ ouderenmishandeling
	Veilige sociale woonomgeving / pro sociaal gedrag				Pesten / uitsluiting
	Goed begeleide mantelzorger				Ontspoorde mantelzorger

PREVENTIEMATRIX: OUDEREN DEEL PARTICIPATIE

		3 Preventieniveaus			Probleem
		mensen zonder bekende risicofactor(en) / probleem	mensen met risicofactor(en)	mensen met een probleem	
PARTICIPATIE	Gewenste situatie				
	Leven met voldoende materiële middelen				Leven in armoede
	Zelfmanagement/eigen regie/ gevoel controle te hebben				Beperkte zelfredzaamheid
	Zingeving				Gevoel van zinloosheid
	Zelfstandig binnen en buiten het huis kunnen bewegen				Beperkte fysieke mobiliteit
	Voldoende betekenisvolle sociale contacten				Eenzaamheid
	Digivaardig				Digibeet

Nederlands
Jeugdinstituut

Rijksinstituut voor Volksgezondheid
en Milieu
Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

